

**Prof.dr Vaso Bojanić, redovni profesor, naučni savjetnik
Evropskog defendologija centra, Banja Luka**

VANZEMALJSKI ŽIVOT I BEZBJEDNOST ČOVJEČANSTVA

Između naučne neizvjesnosti, strateške odgovornosti i susreta sa nepoznatim

1.Vanzemaljska inteligencija kao hipotetički izazov globalnoj bezbjednosti

Potruga za vanzemaljskom inteligencijom odavno više nije samo pitanje naučne radoznalosti. Ona otvara niz pitanja o budućnosti, međunarodnim odnosima i bezbjednosti naše civilizacije. Ipak, potrebno je odmah naglasiti da do danas nemamo potvrđen naučni dokaz o postojanju vanzemaljske inteligencije niti o njenom kontaktu sa Zemljom. Upravo zato ovu temu treba razmatrati bez senzacionalizma, ali i bez unaprijed postavljenih granica ljudskom istraživanju.

Kada govorimo o mogućem susretu sa tehnološki naprednom civilizacijom, ne možemo pouzdano predvidjeti njene namjere, sposobnosti ni način komunikacije. Svaka procjena morala bi počivati na razlikovanju provjerenih činjenica, naučnih hipoteza i slobodnih pretpostavki. Takav pristup nije znak ograničenosti, već preduslov odgovornog mišljenja.

Sa stanovišta globalne bezbjednosti, eventualno otkrivanje vanzemaljske inteligencije moglo bi otvoriti pitanja međunarodne saradnje, razmjene naučnih informacija, zaštite stanovništva od dezinformacija i sprečavanje jednostranih političkih ili vojnih reakcija. Čak kada bi prvi signal bio samo dokaz udaljene tehnološke aktivnosti, a ne neposredna prijetnja, njegov značaj prevazišao bi granice pojedinačnih država. Posebno je važno pitanje ko ima pravo da govori u ime čovječanstva. Da li bi odluke donosile velike sile, međunarodne organizacije ili naučna zajednica. Kako bi se spriječilo da saznanje od izuzetnog značaja postane sredstvo političke dominacije. To su pitanja koja zaslužuju razmatranja već danas, nezavisno od toga hoće li do kontakta ikada doći.

2.Čovječanstvo pred nepoznatim –strah, razum i odgovornost

Čovjek je oduvijek nastojao da razumije svijet koji ga okružuje. Međutim što je više otkrivao, to je jasnije postajalo koliko toga još ne poznaje. Nepoznato je u ljudskoj istoriji istovremeno budilo radoznalost i strah, podsticalo naučna otkrića, ali i stvaralo predrasude, sukobe i pokušaje da se neizvjesnost savlada silom.

Mogućnost postojanja vanzemaljske inteligencije predstavlja jedno od pitanja koje najdublje zadire u ljudsku predstavu o sebi svom mjestu u svemiru. Kada govorimo o takvoj mogućnosti, ne govorimo samo o životu izvan Zemlje. Govorimo i o granicama ljudskog znanja, o našoj spremnosti da prihvatimo drugačije oblike postojanja i o posebnosti da reagujemo razumno kada se suočimo sa pojavom koju ne možemo odmah objasniti.

Ukoliko bi čovječanstvo jednog dana dobilo pouzdan dokaz o postojanju inteligentne civilizacije izvan Zemlje, prvo iskušenje možda ne bi bilo tehnološko, već psihološko. Kako bi ljudi reagovali. Da li bi prevladala radoznalost i želja za saznanjem ili strah od nepoznatog. Da li bi države u takvom otkriću prepoznale priliku za zajedničko djelovanje ili bi ga posmatrale kroz prizmu vlastitih interesa i bezbjednosnih procjena. Odgovori na ova pitanja ne mogu se unaprijed znati. Ipak ljudska istorija pokazuje da strah naročito kada je praćen nedostatkom informacija, može postati snažan pokretač pogrešnih odluka. Ono što nije poznato često se tumači kao prijetnja, a ono što se ne može kontrolisati izaziva potrebu za uspostavljanjem moći i nadzora. Zbog toga bi eventualni susret s vanzemaljskom civilizacijom i inteligencijom zahtijevao više od naučne sposobnosti da se nepoznato istraži. Zahtijevao bi političku zrelost, odgovornost i spremnost na međunarodnu saradnju. Razum bi u takvim okolnostima morao biti snažniji od straha, a odgovornost važnija od želje za dominacijom.

Sa stanovišta defendologije, ovdje se otvara posebno pitanje kako zaštititi čovječanstvo, a istovremeno izbjeći da svaka nepoznata pojava bude unaprijed proglašena neprijateljskom. Bezbjednost ne podrazumijeva samo sposobnost odbrane od konkretne prijetnje. Ona podrazumijeva i sposobnost da se prijetnja pravilno i prepozna, da se činjenice odvoje od pretpostavki i da se odluke donose na osnovu pouzdanih saznanja, a ne pod pritiskom panike. U takvom scenariju posebnu odgovornost imale bi države, naučne institucije i međunarodne organizacije. Njihov zadatak bio bi da provjeravaju informacije, sprečavaju širenje dezinformacija i omogućavaju razmijenu relevantnih saznanja. Jednostrane odluke, tajnovitost i političko iskorištavanje straha mogli bi dodatno produbiti nepovjerenje među ljudima i državama, čak i prije nego što bi priroda samog otrića bila dovoljno razjašnjena. Ipak, postoji još dublje pitanje. Ako bi se pokazalo da Zemlja nije jedino mjesto na kom je nastala inteligencija, da li bi čovječanstvo bilo spremno da procijeni svoju sliku o sebi. Takvo saznanje ne bi nužno umanjilo vrijednost ljudskog života. Naprotiv, moglo bi nas podstaći da jasnije razumijemo koliko su život, mir i opstanak naše civilizacije dragocjeni. Možda bi upravo suočavanje sa nepoznatim pokazalo koliko smo zaista napredovali. Tehnološka razvijenost sama po sebi ne znači i civilizacijsku zrelost. Civilizacija se ne mjeri samo onim što može da stvori, već i načinom na

koji koristi svoju moć, odnosom prema drugima i sposobnošću da vlastite interese uskladi sa širim interesom opstanka. Zato pitanje vanzemaljske inteligencije, bez obzira na to hoće li ikada biti potvrđeno njeno postojanje, ima značaj i za naše razumijevanje sadašnjosti. Ono nas suočava s odgovornošću koju već imamo jedni prema drugima i prema planeti na kojoj živimo. Nepoznato ne mora biti neprijatelj, ali zahtijeva oprez. Strah je ljudska reakcija, ali ne smije postati zamjena za razum. A odgovornost počinje onda kada shvatimo da naše odluke mogu imati posljedice koje prevazilaze granice, pojedinca, države, pa čak i naše generacije.

Napomena –U pripremi i oblikovanju ovog eseja korišćen je ChatGPT kao pomoćni alat za razradu ideja i formulaciju teksta. Autor je odgovoran za konačni rukopis.